

CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITIAIRE INLICHTINGEDIENST

A. MILITAIRE ACTIVITEITEN/ONTWIKKELINGEN

1 ● . LANDSTRIJDKRACHTEN

a. Activiteiten landstrijdkrachten algemeen

b. Tijdelijk Verboden Gebieden

c. Permanent Verboden Gebieden

d. EOC-oefeningen

Gedurende de verslagperiode hebben binnen het Warschaupakt weer enkele oefeningen plaatsgevonden die waren aangemeld in overeenstemming met de akkoorden van de EOC te Stockholm van 1986.

Van 24 - 30 juli vond in het centrale deel van de DDR een bilaterale Sovjet-Oostduitse oefening plaats met deelname door ca. 17.5000 man GSFG en ca. 300 man EGA. Ter bijwoning van delen van die oefening waren waarnemers uitgenodigd voor de periode dat het aantal deelnemers boven de drempel van 17.000 uitging (27 - 29 juli).

Van 8 - 14 augustus vond eveneens in het centrale deel van de DDR nog een bilaterale Sovjet-Oostduitse oefening plaats met deelname door ca. 14.000 man GSFG en ca. 500 man EGA.

Van 12 - 17 augustus werd in Bulgarije een nationale Bulgaarse oefening gehouden met deelname door ca. 13.000 man BPA.

Van 20 - 26 augustus vond in het MD-Trans Kaukasus (TCMD) een nationale Sovjet oefening plaats met deelname door 13.000 man Sovjet strijdkrachten.

Over het algemeen vertoonden genoemde oefeningen het inmiddels bekende scenario en hebben deze niet of nauwelijks informatie opgeleverd op het gebied van materieel en/of optreden.

Eveneens in overeenstemming met de EOC-akkoorden is door de BRD een inspectie uitgevoerd in het gebied waar van 8 - 14 augustus de bilaterale GSFG/EGA-oefening plaatsvond en heeft Turkije van 23 - 25 augustus een inspectie uitgevoerd in het MD-Trans Kaukasus.

Bij het afsluiten van deze rapportage vonden in drie westelijke militaire districten van de Sovjet Unie nationale Sovjet oefeningen plaats die ook waren aangemeld. Van 17 - 22 september vindt een oefening in het MD-Wit Rusland (BEMD) plaats met 21.000 deelnemers. Voor de periode 20 - 22 september zijn daarbij waarnemers uitgenodigd. Om, voor de

verzijds onbekende reden is het aantal deelnemers aan deze oefening teruggebracht van 45.000 man op de jaarkalender voor 1988 tot 21.000 man. Van 19 - 25 september vinden in de MD'n Karpathen (CPMD) en Odesa (ODMD) oefeningen plaats met deelname door resp. 16.000 man en 14.000 man.

De aanwezigheid in de omgeving van Lvov in het CPMD van [redacted] Sovjet Mindef Lrgen Yazov wordt in relatie gebracht met de oefening "HERFST-88" in de republieken Moldavië en Oekraïne gedurende de tweede helft van september o.l.v. de minister, zoals gemeld in de Sovjet media. Het betreft hier mogelijk een Mindef/GS geleide/gecontroleerde CPX binnen het HCOF in het TVD-ZW Europa. Of en in hoeverre de in het kader van EOC-akkoorden aangemelde oefeningen in de MD'n Odessa (ODMD) en Karpathen van 19 - 25 september daarvan deel uitmaken dient nog te worden vastgesteld, doch wordt zeker niet uitgesloten.

(CPMI)

2 ● LUCHTSTRIJDKRACHTEN

Vlieg- en oefenactiviteiten in de "forward area"

a. Algemeen

004

b. Offensieve LSK:

reorganisatie FENCER-eenheden LL LEGNICA.

7

x

c. Strategische LSK

(1) Mogelijke reorganisatie Sovjet Strategische LSK.

2

x

3

4

(2) BEAR-H "combat-patrol"

3(●) ZEESTRIJDKRACHTEN

a. USSR - marine-faciliteiten in Tartous/Syrië

In de Syrische haven TARTOUS lijken de faciliteiten t.b.v. Sovjet schepen, waarvan de aanleg is medio 1986 gestart, thans operationeel gebruikt te worden. Vier Sovjet schepen, w.o. een KRIVAK-klasse GW-fregat en een dieselveertgestuwde aanvalsonderzeeboot van de FOXTROT-klasse liggen momenteel aan twee nieuw aangelegde drijvende pieren. Vóór de bouw van deze pieren meerden Sovjet hulpschepen af tegen aanwezige Syrische schepen in het commerciële gedeelte van de haven. Combattanten bleven op de rede ten anker liggen. Als de faciliteiten inderdaad volledig operationeel gebruikt kunnen worden, zou dat de verblijfsmogelijkheden van Sovjet marine-eenheden in de Middellandse Zee aanzienlijk verbeteren en mogelijk verlengen. De faciliteiten zijn ongeveer gelijk aan die op de Ethiopische DHALAK eilanden in de Rode Zee en CAM RANH BAY (VIETNAM).

De Sovjets kunnen deze nieuwe faciliteiten blijven gebruiken zolang de betrekkingen tussen beide landen op het huidige niveau blijven. Maar hoewel de Sovjets het exclusieve gebruik van de faciliteiten zullen hebben, blijft het terrein onder Syrische soevereiniteit.

b. Sovjet-oefening: Westerse waarnemers niet naar Oostzee

(1) Na vooraankondiging (deze was niet noodzakelijk in het kader van CVSE en EOC afspraken) hebben de Sovjets van 6 - 10 september een kustverdedigingsoefening gehouden in de Oostzee. Bij de aankondiging werd gesteld dat er 32 schepen en 26 vliegtuigen/helicopters aan deze oefeningen zouden deelnemen. In afwijking van bestaande procedures werd aan West-Duitsland en Denemarken een invitatie gezonden waarnemers te zenden. Deze werden niet gehonoreerd. De oefening vond plaats o.l.v. de commandant van de Oostzeevloot, admiraal [REDACTED]

-In de Sovjetmedia-

X
In de Sovjetmedia werd veel aandacht aan deze oefening geschonken. Van de bekendgestelde aantallen oppervlakte-eenheden en vliegtuigen, heeft de helft nog niet eens daadwerkelijk geopereerd, terwijl het aantal effectieve oefendagen ~~eveneens~~ slechts twee bedroeg. De activiteiten waren voornamelijk ASW en ASUW gericht.

Commentaar: De oefening was waarschijnlijk voornamelijk bedoeld als propagandastunt. Het persbureau TASS beschreef uitvoerig een ASW-oefening van twee KRIVAK fregatten met een onderzeeboot. Bij monde van admiraal IVANOV heeft de Sovjet-Unie geklaagd dat het Westen geen officiële waarnemers had gestuurd. (Er waren slechts Oostduitse en Poolse waarnemers). E.e.a. was mogelijk bedoeld om een Sovjet-claim te leggen op het gebruik van de Oostzee, waarmee met name Amerikaanse marine-eenheden belet zouden moeten worden.

(2) Tijdens zijn bezoek aan Noorwegen, in januari van dit jaar, kondigde de Voorzitter van de ministerraad, [REDACTED] al aan dat Westerse waarnemers zouden worden uitgenodigd om een "grootschalige" maritieme oefening bij te wonen. Daarmee werd waarschijnlijk bovenstaande oefening bedoeld. Andere voorstellen die [REDACTED] tijdens zijn bezoek deed waren:

- Het beperken van marine- en luchtmachtoperaties in de Oostzee;
- Voorkomen van concentraties van marine-eenheden in en nabij zee-straten;
- Aankondiging van oefeningen en het uitnodigen van waarnemers daarbij.

X
(3) Ook tijdens het bezoek dat [REDACTED] in maart dit jaar bracht aan [REDACTED] (JOEGOSLAVIE) deed hij voorstellen met eenzelfde strekking, ditmaal met betrekking tot de Middellandse Zee.

c. Onderzeeboottransfers via Noordelijke zeeroute

(1)

X
(2)

mogelijke obstakels. Eén van de oppervlakte-eenheden die dit jaar support verleent is de ALEKSEY CHIROKOV. Deze is daarvoor op 23 juli uit Petropavlovsk vertrokken en is momenteel op weg naar de Chuki Zee. De ALEKSEY CHIROKOV is een eenheid van de NIKOLAY ZUBOV-klasse oceanografen.

d. Trends and developments in Warsaw Pact naval surface vessels

(1)

(2)

(3)

(4)

XX

Verdere ontwikkelingen waaronder het testen/introduceren van twee nieuwe SSM's en andere wapensystemen, de voortschrijdende modernisering van electronica en het qua waterverplaatsing steeds groter worden van de diverse schepen, gekoppeld aan de introductie van nieuwe scheepstypen en de productie ervan, blijft de Sovjet Unie in staat stellen nu en in het komende decennium te beschikken over een diversiteit aan oppervlakte-oorlogsschepen die goed zullen zijn toegerust voor de verdediging van het moederland.

-e. USSR - Scheepsbouwontwikkeling-

e. USSR - Scheepsbouwontwikkelingen

B. MILITAIR - POLITIEK

4 ● CEMA: Militair-industriële samenwerking

- a. [REDACTED] is gemeld, dat tijdens de laatste vergadering van de CEMA-Raad, het hoogste orgaan van het economische samenwerkingsverband van de socialistische landen, in Praag (juli 1988) op verzoek van de Sovjet Unie uitvoerig is gesproken over de coördinatie van het beleid op het gebied van de bewapening. Thema was zowel de samenwerking op het gebied van militaire research en ontwikkeling (R en D) als op het vlak van de militaire industrie.
- b. Volgens de Sovjet delegatie had de CEMA ook op militair-industrieel gebied een coördinerende taak en werd de standaardisatie in Warschau-pakt-verband door de tekortkomingen in de samenwerking tussen de CEMA-lidstaten op het gebied van de bewapening ongunstig beïnvloed. Van Sovjet zijde werd tevens kritiek uitgeoefend op het feit dat de nationale belangen van de afzonderlijke lidstaten de onderlinge coördinatie van wapenprogramma's verhinderden.
- c. De Oosteuropese landen hebben zich naar verluidt bereid verklaard hun beleid op bewapeningsgebied in de toekomst beter te coördineren zonder daarbij evenwel te willen afzien van specifiek nationale wapenprogramma's.
- d. Hoewel bevestiging moet worden afgewacht, gaat het bij deze melding hoogstens om een principe-besluit. Totdusverre was niets bekend over een bespreking tijdens deze Raadszitting van de militair-industriële samenwerking tussen de lidstaten. Wel was er sprake van voortdurende verschillen over de wijze waarop de economische integratie en specialisatie binnen de CEMA zou kunnen worden bevorderd.
- e. Beslissend voor een verbetering van de samenwerking tussen de CEMA-landen op het gebied van militair onderzoek en productie zal vooral de bereidheid van de Sovjet Unie zijn om in deze sector een werkelijke arbeidsverdeling te accepteren. Daarvan lijkt nog geen sprake.

-f. Binnen de CEMA-

- f. Binnen de CEMA is reeds een commissie voor de defensie-industrie actief. Deze werkt nauw samen met het Militair-Technisch Comité van het Warschaupakt dat verantwoordelijk is voor de coördinatie en standaardisatie van de bewapening alsmede voor het ontwikkelen en testen van nieuwe technieken. Dit Comité kwam in juni in de DDR voor het laatst bijeen.

5. Sovjet Unie

5.1 Gerucht over omvangrijke troepenreducties

- (1) Volgens een nog onbevestigd bericht zal als onderdeel van [REDACTED] herstructureringspolitiek de komende 2 à 3 jaar een vermindering van de Sovjet strijdkrachten met circa 1 miljoen man plaatsvinden. Deze reductie zou begin 1989 aanvangen en uitsluitend troepen binnen de Sovjet Unie zelf betreffen. Ook zou het aantal Militaire Distrikten (MD'en) van 16 tot 10 worden teruggebracht. De troepenvermindering zou geen betrekking hebben op de Sovjet Groepen van Strijdkrachten in Oost-Europa. Terugtrekking (van delen) daarvan wordt in Sovjet uitspraken steeds verbonden aan een overeenkomst tussen de NAVO en het Warschaupakt over wederzijdse reducties.
- (2) Van Sovjet militaire zijde is eerder dit jaar herhaaldeijk gewaarschuwd tegen eenzijdige troepenreducties. In dat verband werd onder meer verwezen naar de ingrijpende reducties die aan het einde van de vijftiger jaren in de Sovjet strijdkrachten plaatsvonden. Deze zouden de gevechtsgereedheid en het moreel van de strijdkrachten en het militair kader nadelig hebben beïnvloed. Mogelijkerwijs waren deze waarschuwingen al een indicatie dat er binnen de Sovjet leiding daadwerkelijk wordt gesproken over een mogelijk omvangrijke reductie van de Sovjet strijdkrachten. Genoemde melding is de eerste concrete aanwijziging over omvang en tijdstip van een eventuele beperking van de omvang van het Sovjet defensie-apparaat.
- (3) Tot dusver ligt wat betreft de herstructurering ("perestroyka") in de strijdkrachten de nadruk op maatregelen die moeten leiden tot verhoging van de gevechtskracht en gevechtsgereedheid. In dat kader moeten met name de doelmatigheid, discipline en individueel initiatief, alsmede de menselijke verhoudingen binnen de strijdkrachten worden verbeterd en worden kwalitatieve beoordelingsnormen ingevoerd. Ook wordt de noodzaak van verbetering van de organisatiestructuur benadrukt. Dit beleid moet uiteindelijk ook leiden tot besparingen op mankracht en materieel zonder wezenlijke aantasting van het defensievermogen van de Sovjet strijdkrachten.
- (4) De belangrijkste vredestaak van de MD'en is administratief-organisatorisch op het gebied van opleidingen en mobilisatie. Bij een substantiële vermindering van de omvang van de Sovjet strijdkrachten met ruwweg 1 miljoen man of circa 20%, kan door vermindering van het aantal MD'en de administratieve doelmatigheid worden vergroot. Door opheffing van MD-staven, die veelal zéér omvangrijk zijn, kunnen zeker besparingen op personeelsgebied en in de materieel-sfeer worden gerealiseerd zonder dat de gevechtskracht nadelig wordt beïnvloed.
- (5) Tegen deze achtergrond is het niet geheel ondenkbaar dat reeds in 1989 een aanvang wordt gemaakt met een eenzijdige vermindering van de Sovjet strijdkrachten. De genoemde troepenvermindering zou tot een aanzienlijke vermindering van de defensie-uitgaven kunnen leiden en

-een belangrijke impuls-

een belangrijke impuls geven aan [redacted] economische moderniseringsprogramma. Hiermee zou ook inhoud worden gegeven aan de opvattingen van de huidige militair-politieke leiding over "redelijke toereikendheid" van militaire middelen voor de verdediging.

- (6) In Sovjet militaire uitspraken wordt "redelijke toereikendheid" echter doorgaans gekoppeld aan handhaving van de bestaande internationale krachtsverhoudingen. Waarschijnlijk zullen Sovjet militaire leiders zich daarom sterk verzetten tegen eventuele beleidsvoornemens betreffende een vermindering van de troepensterkte met circa 20%. Deze zou ongetwijfeld worden bestempeld als een in het licht van de huidige internationale militair-politieke situatie ongerechtvaardigde vermindering van de gevechtskracht van de Sovjet strijdkrachten. In deze opvatting worden zij waarschijnlijk gesteund door een deel van de politieke leiding.
- (7) Hoewel de politieke invloed van de militaire top de laatste jaren is afgenomen, is [redacted] positie waarschijnlijk onvoldoende sterk om een reductie van de troepensterkte met circa 1 miljoen man te realiseren. Een meer beperkte reductie van de troepensterkte met 5 à 10% lijkt wel mogelijk. Bij een dergelijke reductie kan waarschijnlijk de gevechtskracht in de vier operationele theaters worden gehandhaafd of mogelijk zelfs nog worden versterkt door verbeteringen in dislokatie, ← materieelvoorziening, ← organisatie ← en ← opleidingen.

5.2 ● Onzekerheid over omvang defensie-uitgaven

- a. Medio augustus heeft plv. MinBuZa [redacted] meegedeeld dat de Sovjet Unie voorbereidingen treft om binnen twee jaar gedetailleerde informatie te publiceren over de omvang van haar defensie-begroting. [redacted] gaf evenwel aan dat eerst nog de aangekondigde hervorming van het Sovjet prijssysteem zijn beslag moest krijgen. Volgens de planning zal deze hervorming in het begin van de jaren '90 worden gerealiseerd.
- b. In het afgelopen jaar is reeds een aantal malen de publicatie van meer informatie over de militaire uitgaven door Sovjet functionarissen toegezegd (o.a. door CGS [redacted]). In augustus vorig jaar is door [redacted] erkend dat de officiële defensie-begroting van de Sovjet Unie, die een omvang heeft van 20,2 miljard Roebel, slechts een deel van de defensie-uitgaven omvat. Onder meer de aanschaffings-uitgaven -naar schatting ruim 40% van de werkelijke militaire bestedingen van de Sovjet Unie- zouden in andere begrotingsposten zijn ondergebracht.
- c. Recentelijk heeft plv. MinDef voor Bewapening [redacted] in een interview gesteld, dat de defensie-uitgaven sinds het begin van het twaalfde Vijfjarenplan (1986-1990) licht zijn teruglopen. Daarbij was het niet duidelijk of hij hier doelde op het totale defensiebudget of enkel op de aanschaffingsuitgaven.
- d. Volgens Westerse schattingen zijn de defensie-uitgaven van de Sovjet Unie de afgelopen twee jaar met rond 2% per jaar gestegen. In lopende prijzen uitgedrukt bedroegen de Sovjet militaire uitgaven volgens deze berekeningen in 1986 ongeveer 130 miljard Roebel, ruim zes maal het officiële defensie-budget.

-e. Klaarblijkelijk-

- e. Klaarblijkelijk bestaat er ook in officiële Sovjet kringen onzekerheid over de omvang van de defensielasten door het ontbreken van met name een realistische prijsbasis. Zo lijkt men van officiële zijde ook niet in staat antwoord te geven op vragen in de Sovjet media over de kosten verbonden aan zowel de produktie als de vernietiging van de INF-systemen (met name SS-20).

5.3 (●) "Perestroyka" (herstructurering) in de militaire pers

- a. Eind augustus heeft het legerdagblad Rode Ster een overzicht gegeven van de thema's die de krant het komende jaar zal behandelen. Centraal hierin staat de doorvoering van "perestroyka" binnen de strijdkrachten. In dat kader zal de publicatie van ingezonden brieven worden uitgebreid en zal met name aandacht worden besteed aan de uitvoering van de begin augustus door Minister van Defensie [REDACTED] bepleitte "kwalitatieve parameters voor de versterking van de verdediging".
- b. Binnen dit algemene kader noemt Rode Ster een zestal hoofdthema's, namelijk de gevechtsgereedheid, de partijpolitiek, het kaderwerk, de democratisering, "glasnost" (openbaarheid) en de eliminatie van bureaucratie binnen de strijdkrachten. Als onderdeel van het kaderwerk zal aandacht worden besteed aan diverse sociale problemen, zoals de onheuse behandeling van militair personeel, sociale dienstverlening in garnizoenen t.b.v. officieren en hun familieleden en (Afghanistan) veteranen. Ook aan de situatie in Afghanistan en het lot van Sovjet krijgsgevangenen en vermisten zal de komende maanden aandacht worden geschonken. Verder zal het militaire opleidingsproces in meer detail worden behandeld en zullen voormalige militaire leiders worden belicht, met name degenen die het slachtoffer zijn geworden van Stalin's vervolging en van minder bekende gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- c. Een dergelijk overzicht is in de Rode Ster niet gebruikelijk. Het geeft duidelijk aan waar het komende jaar het zwaartepunt zal liggen in het militaire en partijpolitieke onderricht binnen de strijdkrachten. Waarschijnlijk zullen in dat kader ook regelmatig door Minister van Defensie [REDACTED] ondertekende bijdragen worden gepubliceerd. Met name de uitbreiding van de brieven-rubriek in de Rode Ster moet, in navolging van de niet-militaire pers, een kritischer instelling ten aanzien van gevestigde tradities en instituties bevorderen en misstanden in de strijdkrachten uit de weg helpen ruimen. Het zwaartepunt in de perestroyka-politiek in de strijdkrachten blijft evenwel duidelijk op de militaire effectiviteit en gevechtsgereedheid liggen.

5.4 (●) Agenda voor politieke vernieuwingen

- a. Op basis van de besluiten van de 19e Partijconferentie van juni/juli j.l. heeft het hervormingsgezinde en met name voor buitenlanders bestemde weekblad "Moscow News" begin september een agenda gepubliceerd voor politieke hervormingsactiviteiten in 1988 en 1989. De belangrijkste elementen hieruit zijn:
- (1) de aankondiging dat het Centraal Comité in november bijeen zal komen om voorstellen voor de Opperste Sovjet te bespreken, gevolgd door een bijeenkomst van de Opperste Sovjet en discussie over wetsontwerpen voor wijzigingen in de Sovjet grondwet, inbegrepen de voorgestelde herziening van het politieke systeem, vernieuwing van het bestaande kiesstelsel en herstructurering van de activiteiten van de rechterlijke macht;

-(2) de reorganisatie-

- (2) de reorganisatie van het centrale, regionale en plaatselijke partij-apparaat in november en december, waarbij het aantal medewerkers zal worden verminderd; en
- (3) de aankondiging van een buitengewone plenaire bijeenkomst van het Centraal Comité over "inter-etnische relaties" in (begin) 1989.
- b. Het Centraal Comité moet volgens de partijstatuten tenminste eens in de zes maanden bijeenkomen. Dit jaar hebben reeds bijeenkomsten plaatsgevonden op 17 en 18 februari, 23 mei en 29 juli, zodat formeel reeds aan de statutaire verplichtingen is voldaan. Een najaarsbijeenkomst is echter gebruikelijk en gezien het belang van de politieke vernieuwingen ook noodzakelijk. Afgaande op enige recente uitspraken zal hieraan voorafgaande mogelijk ook nog een herhaaldelijk uitgesteld plenum over de landbouw plaatsvinden. Het feit dat het CC-plenum voorstellen over politieke hervormingen voor de Opperste Sovjet zal bespreken, bevestigt eens te meer dat de partij ook in het kader van de "democratisering" vasthoudt aan haar leidende rol in de samenleving.
- c. In de Sovjet media zijn sinds de 19e Partijconferentie en het in aansluiting daarop gehouden CC-plenum van 29 juli nog geen gedetailleerde ontwerpvoorstellen over genoemde onderwerpen gepubliceerd. Er zijn aanwijzingen dat [REDACTED] vernieuwingsideeën nog steeds op tegenstand stuiten. [REDACTED] heeft zich een relatief korte termijn gesteld om de politieke vernieuwingen in het staatsbestel in november door de Opperste Sovjet aanvaard te krijgen. Dit kan ertoe leiden dat hij op wezenlijke punten met afgezwakte voorstellen genoegen zal moeten nemen. Dit betreft met name de vernieuwing van het bestaande kiessysteem, de voorgestelde functie-combinatie van partijleider en staatshoofd en de vergroting van diens bevoegdheden.
- d. De aangekondigde reorganisatie van het centrale, regionale en plaatselijke partij-apparaat houdt ook nauw verband met de door [REDACTED] nastreefde economische vernieuwingen. Zijn streven is gericht op vermindering van de betrokkenheid van de partij-organisatie bij de uitvoering van het economische beleid. Dit zou met name moeten leiden tot afschaffing c.q. vermindering van de economische afdelingen en functies in de partij-organisatie en een sterkere concentratie op de hoofdlijnen van het economisch beleid en ideologische/propagandistische ondersteunende activiteiten. Gegeven de machtspositie die met name lagere partijfunctionarissen onttelen aan hun huidige taakstelling en feitelijke controle over de economie, ontmoeten [REDACTED] voorstellen tegenstand binnen de partij. Voor de realisering van deze reorganisatie later dit jaar is daarom van belang of de verkiezingen voor lagere partij-organen, die van september tot en met december plaatsvinden, zullen resulteren in een versterking van de positie van de hervormingsgezinden. De eerste aanwijzingen duiden inderdaad op vrij ingrijpende kadervernieuwingen. Het is echter niet uitgesloten dat de meest ingrijpende voorstellen m.b.t. herstructurering van de partij-organisatie eerst na een herziening van de partijstatuten door het eerstvolgende partijcongres in 1991 kunnen worden gerealiseerd.
- e. Het meest opmerkelijke aspect van het "Moscow News"-artikel is het feit, dat de plenaire bijeenkomst over "inter-etnische relaties" eerst voor 1989 staat gepland. Tot dusver werd met name door [REDACTED] gesuggereerd dat deze al dit jaar zou plaatsvinden. Waarschijnlijk zijn de
-voordurende-

X
voordurende problemen in de Transcaucasus en de Baltische staten debet aan dit uitstel. Ook lijkt er sprake van meningsverschillen binnen de politieke leiding over de aanpak van de nationalistische problemen. Hierbij is enerzijds sprake van een meer tolerante opstelling ten aanzien van met name cultureel nationalisme en aanmoediging van (enige) economische verzelfstandiging, doch blijft anderzijds sprake van een consequente afwijzing van elke vorm van separatisme en/of grenswijzigingen. Deze opstelling staat een oplossing van de problemen, met name in de Transcaucasus, in de weg.

6 ● Polen: Actuele situatie

- a. De Poolse minister-president [redacted] heeft maandag 19 september het ontslag van zijn kabinet aangeboden, nadat het parlement afkeuring had geuit over de manier waarop de regering de problemen van Polen heeft benaderd. Met name het onvermogen om de inflatie (momenteel ±60%) te beteugelen en de handelwijze tijdens de recente arbeidsonrust in het land waren onderwerp van zware kritiek.
- b. Het aftreden van [redacted], die sinds 1985 premier was, werd al geruime tijd verwacht. Zo werd vorige maand tijdens een Plenum van het centrale Partijcomité reeds forse kritiek geuit op het functioneren van de regering. Het Sovjet nieuwsblad "Sovetskaya Rossiya" schreef op 16 september dat de Poolse regering de laatste tijd fouten had gemaakt en dat daarom het vertrouwen van de bevolking in het kabinet afnam. Met deze reactie werd aangegeven, dat ook van Sovjet zijde met het ontslag van Messner werd ingestemd.
- X
c. De regering-[redacted] is onvoldoende doortastend opgetreden tegen de problemen die Polen teisteren. In de afgelopen drie jaar is de economische crisis verergerd en is weinig voortgang geboekt met de politieke en economische hervormingen, hetgeen onder meer heeft geleid tot een sterke toename van de sociale onrust. Het heeft er alle schijn van, dat Messner zondebok is gemaakt voor het onvermogen van de leiding om een doorbraak te forceren in de politieke en economische crisis in Polen.
- d. Het ontslag van [redacted] is bedoeld als een signaal naar de bevolking dat men nu ernst wil maken met de bestrijding van de genoemde problemen. In ditzelfde kader aanvaardde het bovengenoemde Plenum een veelomvattend pakket maatregelen die tot doel hebben de taken van staat en partij strikter te scheiden en de bevolking nauwer bij het politieke leven te betrekken. Het ligt in de bedoeling om regering en parlement meer bevoegdheden te geven; het is echter nog niet duidelijk, hoe ver men hierin precies wil gaan. De feitelijke betekenis van de maatregelen blijft derhalve hoogst onzeker.
- e. Over de opvolging van [redacted] zal de volgende week een beslissing bekend gemaakt worden. Als de nieuwe premier inderdaad meer bevoegdheden zal krijgen, ligt het voor de hand dat het iemand zal zijn die het volle vertrouwen bezit van partijleider [redacted], daarnaast voorstander is van de door deze voorgestelde hervormingspolitiek en bovendien geldt als een bekwaam bestuurder. Een in Poolse regeringskringen veel genoemde kandidaat zou [redacted] zijn, een econoom en voormalig directeur van de Poolse nationale bank, die sinds juni van dit jaar lid is van het Politburo en het Partijsecretariaat en die doorgaat voor een voorstander van de hervormingen.
- f. Het is niet uitgesloten, dat een aantal ministersposten in de nieuwe regering door niet-communisten zal worden bekleed. Toch zal het effect van de personele veranderingen op korte termijn naar verwachting niet

[redacted]
-groot zijn-

groot zijn. De sanering van de Poolse economie blijft in sterke mate afhankelijk van de mogelijkheden en de bereidheid van de Partij om een samenhangend pakket van hervormingen op te stellen en daarvoor maatschappelijk steun te verwerven.

- g. In dat kader is het van belang dat het resultaat van de pogingen om de betrokkenheid van de bevolking bij het politieke leven te vergroten waarschijnlijk gering zal zijn. Eén van de belangrijkste middelen die de Poolse leiding tot nu toe daartoe aanwendt, is een dialoog met de katholieke kerk en andere legale maatschappelijke groeperingen. Formeel bezien is het verboden vakverbond "Solidarnosc" hiervan dus uitgesloten. Hoewel de regering onlangs heeft ingestemd in een serie gesprekken met Lech Walesa, wijst niets erop dat men in de toekomst bereid zou zijn om "Solidarnosc" te erkennen. Daardoor blijft een dialoog met deze belangrijkste maatschappelijke groepering in Polen aan zeer nauwe grenzen gebonden. De komst van een nieuwe premier zal hierin naar verwachting geen wezenlijke verandering brengen.

7. Afghanistan: Actuele situatie

- a. De Afghaanse regering- [REDACTED] heeft begin september de Sovjet Unie, de Verenigde Staten en Pakistan voorgesteld onder auspiciën van de Verenigde Naties (nieuw) overleg te voeren over het akkoord van Genève. De genoemde landen ondertekenden in april 1988 dit akkoord, dat voorziet in de terugtrekking van alle Sovjet troepen voor 15 februari 1989. Volgens het akkoord dienen de betrokken partijen zich ook te onthouden van inmenging in elkaars interne aangelegenheden. De Sovjet Unie heeft steun uitgesproken voor het Afghaanse voorstel. In het licht van de zeer terughoudende, respectievelijk negatieve reacties van de VS en Pakistan zal het Afghaanse voorstel onder de huidige omstandigheden echter geen kans maken.
- b. Sinds de ondertekening beschuldigen Afghanistan en de Sovjet Unie Pakistan ervan het akkoord te schenden door steun te blijven verlenen aan het Afghaanse verzet. Het Kremlin heeft gedreigd de troepenterugtrekking te vertragen als de Pakistaanse "interventie" aanhoudt. Voorzover bekend is de troepenterugtrekking tot dusver volgens schema verlopen. Onder invloed van de toenemende militaire activiteiten van het verzet heeft de Sovjet militaire leiding eind augustus -in strijd met het akkoord- bommenwerpers vanuit de Sovjet Unie naar Afghanistan gestuurd ter ondersteuning van de Afghaanse regeringstroepen. Het betrof hier voorzover bekend een eenmalige actie. De Afghaanse troepen komen onder toenemende druk nu het verzet het offensief tegen de belangrijke Afghaanse steden opvoert (zie bijlage, kaart). De operaties van het verzet hebben inmiddels geleid tot de inname van een aantal provinciesteden.
- c. Ondanks de toenemende druk van het verzet op het regime- [REDACTED] is het om politieke redenen onwaarschijnlijk dat de Sovjet Unie de verdere troepenterugtrekking daadwerkelijk zou uitstellen. Bij de dreigende verklaring van het Kremlin gaat het primair om verbale steun aan het Afghaanse regime. De Sovjet leiding poogt wat betreft de korte termijn met name door militaire steunverlening aan de Afghaanse krijgsmacht de positie van het regime (vóór medio februari 1989) zoveel mogelijk te consolideren. Als minimum streeft de Sovjet-leiding ernaar ook op de langere termijn voor de pro-Sovjetfactie na de (voltooid) terugtrekking in februari 1989 een rol in een eventuele nieuwe machtconstellatie zeker te stellen (wellicht zonder [REDACTED]). Op deze wijze zou een zekere Sovjet invloed in Afghanistan ook na de troepenterugtrekking -kunnen worden-

kunnen worden veilig gesteld. Hernieuwd diplomatiek overleg over de kwestie Afghanistan zou daartoe kunnen bijdragen, maar op zijn minst de internationale status van het huidige Afghaanse regime kunnen versterken.

8(●) Israël-Hongarije: Mogelijk herstel van de diplomatieke betrekkingen

- a. De Israëlische premier [REDACTED] bracht van 14 tot 16 september jl. een bezoek aan Hongarije. Hij voerde met de Hongaarse premier en partijleider [REDACTED] besprekingen over de verbetering van de economische en politieke betrekkingen. Het belangrijkste resultaat van de ontmoeting was -volgens premier [REDACTED] dat op afzienbare termijn de diplomatieke betrekkingen tussen beide landen zullen worden hersteld.
- b. De diplomatieke banden met Israël werden naar aanleiding van de Israëlisch-Arabische oorlog in 1967 door Hongarije (tezamen met de Sovjet Unie en de overige WP-landen, behalve Roemenië) verbroken. Tegelijk met Polen en de Sovjet Unie heeft Hongarije de afgelopen jaren de contacten met Israël echter geleidelijk hersteld. In dit verband werden in 1987 in Tel Aviv en Boedapest (als ook in Warschau) zgn. "belangenbureaus" geopend. Sedertdien hebben enkele Hongaarse handelsdelegaties Israël bezocht.
- c. De aanstaande normalisering van de betrekkingen tussen Israël en Hongarije wordt niet alleen bepaald door de Hongaarse belangstelling voor economische samenwerking. Hongarije wil via een herstelde relatie met Israël ook de betrekkingen met de Verenigde Staten verbeteren. Mogelijke economische steunverlening door de Verenigde Staten aan Hongarije lijkt hieraan ten grondslag te liggen. Wat de regering-[REDACTED] betreft zou een volledig herstel van de relatie met Hongarije met het oog op de algemene verkiezingen in november een binnenlands politiek succes betekenen.
- d. De toenadering van Hongarije tot Israël moet zeker ook in verband worden gebracht met het streven van de Sovjet Unie naar een wezenlijke betrokkenheid bij eventueel vredesoverleg tussen Israël en de Arabische landen. Voornamelijk om deze reden is de Sovjet Unie in 1987 consulaire contacten met Israël aangegaan. Met een mogelijk herstel van de diplomatieke betrekkingen door Hongarije (en Polen) met Israël zouden deze landen voor de Sovjet Unie een zekere voortrekkersrol kunnen vervullen. Daarmee zouden de (negatieve) reacties van de Arabische landen (met name Syrië) kunnen worden getest met het oog op een eventueel herstel van de diplomatieke betrekkingen tussen de Sovjet Unie en Israël.